

worden, een boek waarin de uitdaging was aangegaan om een echte biografie van Stevin te schrijven, een boek dat die merkwaardige explosie van creativiteit van Stevin rond 1585 niet als een gegeven, maar als een raadsel presenteert, dat het netwerk rond Stevin in kaart brengt en dat meer aandacht besteedt aan de manier waarop Stevin zichzelf positioneert tegenover de geleerde wereld. Wie dit boek legt naast wat er de laatste decennia over Galilei's *self-fashioning* is geschreven, kan niet anders dan concluderen dat de Nederlandse wetenschapshistorici nog heel wat achterstand hebben in te halen.

K. van Berkel

P. Arblaster, *Antwerp and the world. Richard Verstegan and the international culture of catholic reformation* (Avisos de Flandes IX; Leuven: Leuven university press, 2004, xiii + 303 blz., € 25,-, ISBN 90 5867 347 2).

Paul Arblaster is een historicus die als geen ander het reilen en zeilen kent van de roerige internationale gemeenschap van politieke vluchtelingen, drukkers, opiniemakers en religieuze polemisten actief in de Zuidelijke Nederlanden aan het einde van de zestiende en het begin van de zeventiende eeuw. Zijn *Antwerp and the world* is hiervan andermaal een illustratie. Centraal in dit boek staan het leven en de werken van de katholieke militant en intellectuele duizendpoot Richard Verstegan (ca. 1550-1640), een Londenaar — met Gelderse roots — die in 1582 om religieuze redenen zijn land ontvluchtte, een tijdlang actief was in Rouen, Parijs en Reims, vervolgens naar Rome trok, om zich tenslotte te vestigen in het contrareformatorische Antwerpen. Tijdens zijn lange leven was hij getuige van of speelde hij een rol in vele politieke en religieuze conflicten, die hij vaak ook uitgebreid becommentarieerde in zijn talrijke geschriften.

In het eerste deel (1-152) bespreekt Arblaster 's mans leven en werken. Daarbij gaat uiteraard de meeste aandacht uit naar Verstegans tijd in Antwerpen. In de meer dan een halve eeuw dat hij in de Scheldestad verbleef, werkte Verstegan er als publicist en informant voor de Engelse katholieke missie, als spion van de Spaanse koning (in ruil voor een maandelijks toelage), als vertaler, uitgever, boekhandelaar, journalist, anti-calvinistisch pamflettist, auteur van katholieke propaganda bestemd voor de Engelse katholieken in Engeland en daarbuiten, maar ook als dichter, historicus en filoloog. Arblaster situeert Verstegan en diens voornaamste publicaties keurig in de politieke en religieuze context van zijn tijd, en hij gaat tevens uitvoerig in op Verstegans veelkleurige biotoop, de figuren met wie hij samenwerkte. Arblaster roept aldus een levendig beeld op van Antwerpen als uitvalsbasis voor de strijd tegen de kettters van het Noorden, en natuurlijk ook van de *recusants* en hun doelstellingen en activiteiten, niet alleen in de Zuidelijke Nederlanden maar ook daarbuiten. Hier en daar belicht Arblaster ook de receptie en de impact van Verstegans werk. Verstegan blijkt in zijn tijd een druk gelezen auteur te zijn geweest, populair bij 'mannen en vrouwen met een zekere opleiding maar zonder academische pretensies' (100), niet zozeer een origineel denker, eerder een bewerker en een hertaler van ideeën van anderen. Door de toegankelijkheid van zijn werk wist hij evenwel een uitgebreid publiek te bereiken, en speelde hij volop de rol van doorgeefluik, intermedior

en beeldvormer. Verstegan was een man die zich voortbewoog op het raakpunt van verschillende culturen en gezindheden. Arblaster heeft voor dit bio-bibliografische deel in belangrijke mate een beroep gedaan op bestaande publicaties, voornamelijk van Rombauts en Buitendijk, die hij overigens op enkele punten corrigeert. Dat doet uiteraard niets af aan zijn eigen verdiensten. De auteur is er goed in geslaagd de bestaande kennis over Verstegan te combineren met recente studies over de politieke en religieuze context van het einde van de zestiende en het begin van de zeventiende eeuw, en dit aan te vullen met de resultaten van het eigen onderzoek over Verstegan en het milieu waarbinnen hij opereerde. Enkele studies die voor dit deel niet zonder nut waren geweest — onder meer over Abraham Verhoeven — zijn Arblaster echter ontgaan. En wellicht hebben ook de archieven niet al hun geheimen over Verstegan prijsgegeven. Blijkens de opgave van bronnen en literatuur bleef het archiefonderzoek ter voorbereiding van dit werk immers vrij beperkt.

Het tweede deel (153-264) is geheel gewijd aan een presentatie van Verstegans 'wereldbeeld'. In dit relatief beschrijvende luik van het boek krijgt de lezer een reeks politieke, religieuze, sociale en economische ideeën gepresenteerd zoals Verstegan die in zijn werk verwoordde. Bovendien worden niet minder dan 24 bladzijden besteed aan de bespreking van de geografische kennis waarvan Verstegan in enkele van zijn publicaties blijk geeft. Arblaster analyseert Verstegans visie op de katholieke kerk en de contrareformatie, op de calvinisten (Verstegan gold als 'an expert on Calvinism', 197), de lutheranen, de orthodoxe christenen, de joden, de islamieten, de atheïsten, de libertijnen, op het bestuur van de staat, op de verhouding tussen mannen en vrouwen, etiquette, goed fatsoen enz. Het is een erg rijke rondleiding door de mentale wereld van Verstegan, men leert op ca. 100 pagina's de essentie van zijn — inderdaad conventionele — denken kennen, en de veelheid aan topics geeft een impressie van de mateloze nieuwsgierigheid van de man.

Paul Arblaster heeft met dit boek gezorgd voor een nieuwe synthese over een markant figuur van de katholieke reformatie, in het Engels en derhalve binnen het bereik van een internationaal publiek. Eenieder die zich interesseert voor de contrareformatie, voor de ideologische strijd tussen Noord en Zuid, of voor de gonzende publicistische bedrijvigheid in het Antwerpen van rond 1600, zal in dit werk zijn gading vinden. Voor historici die zich toeleggen op *recusant history* is het eigenlijk zelfs verplichte lectuur.

René Vermeir

R. de Graaf, *Oorlog, mijn arme schapen. Een andere kijk op de Tachtigjarige Oorlog 1565-1648* (Franeker: Van Wijnen, 2004, 686 blz., € 69,50, ISBN 90 5194 272 9).

Dit boek wil een lacune vullen in de geschiedschrijving van de Tachtigjarige Oorlog, door een modern overzichtswerk te bieden en daarin 'de belangrijkste aspecten van de oorlogvoering enigszins met elkaar in verband te brengen.' (13) Het gaat De Graaf om de Tachtigjarige Oorlog als oorlog en dan voornamelijk die te land, voorzover die werd gevoerd door de gewapende macht van de Opstand en door het Staatse leger van de Republiek. De Spaanse oorlogsinspanning komt alleen aan de orde wanneer die nodig is

en beeldvormer. Verstegan was een man die zich voortbewoog op het raakpunt van verschillende culturen en gezindheden. Arblaster heeft voor dit bio-bibliografische deel in belangrijke mate een beroep gedaan op bestaande publicaties, voornamelijk van Rombauts en Buitendijk, die hij overigens op enkele punten corrigeert. Dat doet uiteraard niets af aan zijn eigen verdiensten. De auteur is er goed in geslaagd de bestaande kennis over Verstegan te combineren met recente studies over de politieke en religieuze context van het einde van de zestiende en het begin van de zeventiende eeuw, en dit aan te vullen met de resultaten van het eigen onderzoek over Verstegan en het milieu waarbinnen hij opereerde. Enkele studies die voor dit deel niet zonder nut waren geweest — onder meer over Abraham Verhoeven — zijn Arblaster echter ontgaan. En wellicht hebben ook de archieven niet al hun geheimen over Verstegan prijsgegeven. Blijkens de opgave van bronnen en literatuur bleef het archiefonderzoek ter voorbereiding van dit werk immers vrij beperkt.

Het tweede deel (153-264) is geheel gewijd aan een presentatie van Verstegans 'wereldbeeld'. In dit relatief beschrijvende luik van het boek krijgt de lezer een reeks politieke, religieuze, sociale en economische ideeën gepresenteerd zoals Verstegan die in zijn werk verwoordde. Bovendien worden niet minder dan 24 bladzijden besteed aan de bespreking van de geografische kennis waarvan Verstegan in enkele van zijn publicaties blijk geeft. Arblaster analyseert Verstegans visie op de katholieke kerk en de contrareformatie, op de calvinisten (Verstegan gold als 'an expert on Calvinism', 197), de lutheranen, de orthodoxe christenen, de joden, de islamieten, de atheïsten, de libertijnen, op het bestuur van de staat, op de verhouding tussen mannen en vrouwen, etiquette, goed fatsoen enz. Het is een erg rijke rondleiding door de mentale wereld van Verstegan, men leert op ca. 100 pagina's de essentie van zijn — inderdaad conventionele — denken kennen, en de veelheid aan topics geeft een impressie van de mateloze nieuwsgierigheid van de man.

Paul Arblaster heeft met dit boek gezorgd voor een nieuwe synthese over een markant figuur van de katholieke reformatie, in het Engels en derhalve binnen het bereik van een internationaal publiek. Eenieder die zich interesseert voor de contrareformatie, voor de ideologische strijd tussen Noord en Zuid, of voor de gonzende publicistische bedrijvigheid in het Antwerpen van rond 1600, zal in dit werk zijn gading vinden. Voor historici die zich toeleggen op *recusant history* is het eigenlijk zelfs verplichte lectuur.

René Vermeir

R. de Graaf, *Oorlog, mijn arme schapen. Een andere kijk op de Tachtigjarige Oorlog 1565-1648* (Franeker: Van Wijnen, 2004, 686 blz., € 69,50, ISBN 90 5194 272 9).

Dit boek wil een lacune vullen in de geschiedschrijving van de Tachtigjarige Oorlog, door een modern overzichtswerk te bieden en daarin 'de belangrijkste aspecten van de oorlogvoering enigszins met elkaar in verband te brengen.' (13) Het gaat De Graaf om de Tachtigjarige Oorlog als oorlog en dan voornamelijk die te land, voorzover die werd gevoerd door de gewapende macht van de Opstand en door het Staatse leger van de Republiek. De Spaanse oorlogsinspanning komt alleen aan de orde wanneer die nodig is